

พุทธธรรมเพื่อการพัฒนา

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

องค์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา
จัดพิมพ์ถวายแด่

พระพุทธรญาณ (มงคล วิโรจโน)

เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาธรรมิกราช

เนื่องในวโรกาสทำบุญฉลองพระพุทธรญาณมหาวิหาร

ฉลองปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์

และฉลองชนมายุ ๙๓ ปี

วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖

พุทธธรรมเพื่อการพัฒนา

© พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ๒๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๖
จำนวน ๖,๐๐๐ เล่ม

- ฉลองพระพุทธรูปมหาวิหาร
ฉลองปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์
และฉลองชนมายุ ๙๓ ปี พระพุทธรูป
เจ้าอาวาสวัดประยูรวงศาวาสวิหาร กรุงเทพมหานคร
จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม
- อนุสรณ์งานทำบุญอุทิศให้เจ้าของทุนมูลนิธิฯ
ผู้วายชนม์ มูลนิธิมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๑๑-๑๗ ถ.มหาราช ท่าพระจันทร์
แขวงพระบรมมหาราชวัง กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
โทร. ๐-๒๒๒๑-๘๘๔๒, ๐-๒๒๒๔-๘๒๑๔, ๐-๒๖๒๓-๖๔๑๗
โทรสาร ๐-๒๖๒๓-๖๔๑๗
E-mail : Mahachulapress@hotmail.com

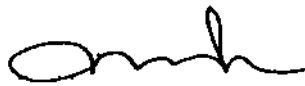
คำปรารภ

พระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญธรรม (มงคล วิโรจโน) เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร เป็นพระมหาเถระผู้เป็นแบบอย่างที่ดีด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและพัฒนาสังคม แม้ในวัยที่ล่วงมาถึง ๕๓ ปี พระเดชพระคุณหลวงพ่อก็ยังชวนช่วยในการบำเพ็ญศาสนกิจ ในฐานะพระนักเผยแผ่ต่อไป การที่พระเดชพระคุณหลวงพ่อดำเนินการก่อสร้างพระพุทธรูปมหาวิหาร ณ วัดบางเกาะเทพศักดิ์ อำเภอมัทรา จังหวัดสมุทรสงคราม จนสำเร็จลุล่วงด้วยดีพร้อมสำหรับการเฉลิมฉลองในครั้งนี้ แสดงถึงความมุ่งมั่นในการบำเพ็ญศาสนกิจมิได้หยุดหย่อน ความสำเร็จในการก่อสร้างพระพุทธรูปมหาวิหารนี้เกิดจากคุณธรรม ๔ ประการในพระเดชพระคุณหลวงพ่อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา รวมเป็นอธิบาทซึ่งพระพุทธเจ้าทรงประกาศว่าเป็นธรรมที่ทำให้คนมีอายุยืน

ในมงคลโรกาสฉลองชนมายุ ๕๓ ปีของพระเดชพระคุณหลวงพ่อบุญธรรมที่มีการบำเพ็ญมหากุศลด้วยการฉลองพระพุทธรูปมหาวิหารครั้งนี้ คณะกรรมการองค์การเผยแผ่ วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ขอมีส่วนร่วมในการบำเพ็ญกุศลด้วยการจัดพิมพ์หนังสือเรื่อง “พุทธธรรมเพื่อการพัฒนา” เพื่อถวายพระเดชพระคุณหลวงพ่อสำหรับมอบเป็นธรรม-บรรณาการแก่ผู้มาร่วมงาน

คณะกรรมการเลือกหนังสือเรื่อง “พุทธธรรมเพื่อการพัฒนา” มาจัดพิมพ์เพื่อให้สอดคล้องกับงานบำเพ็ญกุศลครั้งนี้ที่มีการฉลองปริญญา ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา ซึ่ง สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาได้มอบถวายแต่พระเดชพระคุณ หลวงพ่อในปีการศึกษา ๒๕๔๔

ขออานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย และบุญกุศลที่เกิดจาก ธรรมทานครั้งนี้ จงอำนวยพรให้พระเดชพระคุณหลวงพ่อพระพุทธรญาณ มีสิริสุขสวัสดิ์พัฒนามงคล ชนมาอยู่ยั่งยืนนาน สถิตยเป็นมิ่งขวัญและ ร่มโพธิ์ร่มไทรของศิษยานุศิษย์ยิ่งร้อยชวาปี เทอญ

(พระเทพโสภณ)

ประธานองค์การเผยแผ่ วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร
อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เจ้าคณะภาค ๒

ประวัติ

พระพุทธรญาณ (มงคล วิโรจโน)

เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร

เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร

๑. **ชาติกาล** พระพุทธรญาณ (มงคล วิโรจโน) อายุ ๙๓ ปี พรรษา ๗๐
นามเดิม มงคล ฉายา วิโรจโน นามสกุล ศิริกานนท์
บิดา นายอิม ศิริกานนท์ มารดา นางกรับ ศิริกานนท์
เกิดเมื่อวันพุธที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๕ ตรงกับ
วันขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๔ ปีกุน ณ บ้านเลขที่ ๒๗ ตำบล
บางแคเหนือ (ปัจจุบันคือตำบลแควอ้อม) อำเภอยัมพวา
จังหวัดสมุทรสงคราม

๒. บรรพชา

วันที่ ๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๐ ได้บรรพชาเป็นสามเณร
ณ วัดเกาะกรรณิการาม* ตำบลปากน้ำ อำเภอยัมพวา
จังหวัดสมุทรสงคราม โดยมี พระอาจารย์ทรัพย์ ฉายา
จันทสโร เป็นพระอุปัชฌาย์ และได้เริ่มศึกษาพระธรรม
วินัยและฝึกหัดเทศน์

* ปัจจุบัน คือ วัดบางเกาะเทพศักดิ์

๓. อุปสมบท

วันที่ ๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๗๕ ได้อุปสมบท ณ
 วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร
 โดยมี พระธรรมไตรโลกาจารย์ (อยู่ อุตตรกุโธ,
 ป.ธ. ๘) เจ้าอาวาส เป็นพระอุปัชฌาย์
 พระธรรมภาณพิลาส (เพิ่ม ปุณฺณวฑฺฒโน, ป.ธ. ๘)
 เป็นพระกรรมวาจาจารย์
 พระปิฎกโกศล (พร อธิรกุโธ, ป.ธ. ๖) เป็น
 พระอนุสาวนาจารย์
 มีพระสุจริตสุตา (เปรี๊ยะ สุจริตกุล) พระสนมเอกใน
 รัชกาลที่ ๖ เป็นโยมเจ้าภาพอุปถัมภ์การอุปสมบท

๔. การศึกษา

- พ.ศ. ๒๕๖๔ จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนถาวรานุกูล
 อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ต่อมาได้ย้ายไป
 อยู่กับคุณตาทรัพย์ เล็กสุวรรณ ซึ่งอุปสมบทอยู่ที่
 วัดบางเกาะเทพศักดิ์ ตำบลปากน้ำ อำเภออัมพวา
 จังหวัดสมุทรสงคราม ได้ศึกษาอักษรขอม พระปฐม
 สมโพธิกถา และทศชาติ
- พ.ศ. ๒๕๗๑ สอบได้นักธรรมชั้นตรี และในปีเดียวกันนี้ ได้ย้าย
 มาอยู่วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ฝึกหัดเทศน์กับ
 พระอาจารย์ผู้ให้อุปสมบท ซึ่งเป็นนักเทศน์ที่มี

ชื่อเสียงสำนักวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร คือ
พระธรรมไตรโลกาจารย์ พระธรรมภาณพิลาส
และพระราชเวที

พ.ศ. ๒๔๗๒ สอบได้นักธรรมชั้นโท สำนักเรียนวัดประยูร-
วงศาวาสวรวิหาร

พ.ศ. ๒๔๗๓ สอบได้เปรียญธรรม ๓ ประโยค สำนักเรียน
วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร

พ.ศ. ๒๔๗๔ สอบได้เปรียญธรรม ๔ ประโยค สำนักเรียน
วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร

พ.ศ. ๒๔๗๖ สอบได้เปรียญธรรม ๕ ประโยค สำนักเรียน
วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร และฝึกหัดเทศน์
มหาชาติ กัณฑ์วนประเวศน์ กับพระเชมสุตาจารย์
ฝึกสวดพระอภิธรรมมัตถสังคหะกับพระมหาอรณ
ธรรณี

๕. ตำแหน่งในการปกครอง

พ.ศ. ๒๔๗๗ เป็นเจ้าคณะ ๗ วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร

พ.ศ. ๒๔๙๕ เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดประยูร-
วงศาวาสวรวิหาร

พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นผู้รักษาการเจ้าอาวาสวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร

พ.ศ. ๒๕๐๑ เป็นเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดประยูรวงศาวาส
วรวิหาร

พ.ศ. ๒๕๐๑ เป็นเจ้าสำนักเรียนวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร

- พ.ศ. ๒๕๐๑ เป็นพระอุปัชฌาย์
 พ.ศ. ๒๕๐๖ เป็นเจ้าคณะตำบลวัดกัลยาณมิตร
 พ.ศ. ๒๕๑๖ เป็นเจ้าคณะภาค ๑๕ ปกครองคณะสงฆ์ในเขต
 จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดราชบุรี จังหวัด
 เพชรบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดำรงตำแหน่ง
 เจ้าคณะภาค ๑๕ อยู่ ๔ วาระต่อเนื่อง ถึง พ.ศ. ๒๕๓๒
 รวมทั้งสิ้น ๑๖ ปี

๖. การบริหารภายในวัด

ปัจจุบันการจัดการบริหารภายในวัดประจวบจวนศาวาสวรวิหาร ซึ่งมี
 พระพุทธวรญาณ เป็นเจ้าอาวาส ได้จัดระเบียบการบริหารภายในวัด
 สอดคล้องกับ พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พุทธศักราช ๒๕๔๔ แบ่งการบริหาร
 เป็น ๔ องค์การ คือ

๑. **องค์การปกครอง** มีหน้าที่ควบคุมดูแลกิจการภายในวัด
 และดำเนินการปกครองภายในวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ปัจจุบัน
 มีพระโสภณธรรมวาที (บุญมา อาคมบุญโญ, ป.ธ. ๘) เป็นประธาน
 องค์การปกครอง

๒. **องค์การศึกษา** มีหน้าที่จัดการศึกษาให้กับพระภิกษุสามเณร
 ได้เรียนพระปริยัติธรรมทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี จัดการศึกษาให้แก่
 เยาวชนโดยเปิดศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ภายในวัด ปัจจุบันมี
 พระราชปริยัติดิลก (วิชิต อีสสุโร, ป.ธ. ๙) เป็นประธานองค์การศึกษา
 หรือ อาจารย์ใหญ่สำนักเรียน

๓. **องค์การเผยแพร่** มีหน้าที่ดำเนินการเผยแพร่พระธรรมคำสอน ให้เป็นที่สนใจของประชาชนยิ่งขึ้น จัดอบรมวิชาการเทศนา ให้กับ พระภิกษุสามเณรทั้งในวัดและนอกวัด เพื่อฝึกทักษะให้มีศิลปะและความสามารถในการแสดงธรรม ปัจจุบันมี พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต, ป.ธ. ๙, Ph.D.) เป็นประธานองค์การเผยแพร่

๔. **องค์การสาธารณูปการ** มีหน้าที่ควบคุมดูแลการก่อสร้าง และปฏิสังขรณ์ซ่อมแซมถาวรวัตถุภายในวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ปัจจุบันมีพระครูวิบูลกิจจาทร (เลื่อน ถาวรธมฺโม) เป็นประธานองค์การสาธารณูปการ

๗. ผลงานการเผยแพร่

พระพุทธรูปญาณเป็นพระธรรมถึกที่มีชื่อเสียงรูปหนึ่งของสำนัก วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร สามารถสืบสานตำนานพระนักเทศน์ของ สำนักวัดประยูรวงศาวาส มาจนถึงยุคปัจจุบัน มีความสามารถและฉลาดในการนำหลักธรรมมาประยุกต์เข้ากับเหตุการณ์ได้อย่างไพเราะ นุ่มนวล ทั้งมีลีลาสำนวนชวนฟัง เป็นนักเทศน์ที่ใฝ่หาวิชาความรู้ อยู่ตลอดเวลา และยังสามารถสนับสนุนส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณร ได้แสดงความสามารถในการเป็นพระธรรมถึกจนมีชื่อเสียงในปัจจุบัน และเป็นกำลังสำคัญในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาหลายรูป เช่น พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต, ป.ธ. ๙, Ph.D.) พระโสภณธรรมวาที (บุญมา อาคมบุญโล, ป.ธ. ๘) พระพิจิตรธรรมพาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน) เป็นต้น

การแสดงพระธรรมเทศนาทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย สถานีโทรทัศน์ และแก่ประชาชนทั่วไป มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๗ จนถึงปัจจุบัน เป็นการแสดงพระธรรมเทศนาที่มุ่งอบรมสั่งสอนพุทธศาสนิกชนให้ห่างไกลจากอบายมุข มีกำลังใจในการดำรงชีวิต มีผู้ฟังเห็นประโยชน์จึงได้ขออนุญาตจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม เพื่อการเผยแพร่หลายเล่ม เช่น มาความโกรธ ทางแห่งความสำเร็จ ยอดรัก การครองเรือน อุบายแก้จน การเสียสละ การงานที่ไม่มีโทษ ความกตัญญู สามหนี่ ความอดทน สามเรื่องที่ควรละ ประวัตติงคุลิมาล ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีผลงานวรรณกรรม อันเกิดจากสุ จิ ปุ ลิ ของพระพุทธรญาณ รวบรวมจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มให้ชื่อหนังสือนี้ว่า เก็บเล็กผสมน้อย จำนวน ๓ เล่ม

๘. ปริญญาภิตติมศักดิ์

- พ.ศ. ๒๕๓๖ ได้รับปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาครุศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้รับปริญญาครุศาสตรบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
- พ.ศ. ๒๕๔๔ ได้รับปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา จากสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

๙. สมณศักดิ์

- พ.ศ. ๒๔๙๖ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระราชาคณะ
ชั้นสามัญ ที่ พระธรรมภาณโกศล
- พ.ศ. ๒๕๐๕ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชา
คณะชั้นราช ที่ พระราชปัญญาสุธี
- พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชา
คณะชั้นเทพ ที่ พระเทพประสิทธิ์คุณ
- พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ เป็นพระราชา
คณะชั้นธรรม ที่ พระธรรมวิสุทธาจารย์
- พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณ โปรดสถาปนาสมณศักดิ์
ชั้นเป็นพระราชาคณะเจ้าคณะรอง มีราชทินนาม
ตามที่จารึกในหิรัญบัฏว่า พระพุทธวรญาณ
ไพศาลวิสุทธินายก ธรรมสาธกปสาทกร บวร
สีลาจารย์วิภู วิสิฐธรรมมาลงกรณ์ มหาคณิสสร
บวรสังฆาราม คามวาสี

๑๐. ทำบุญอายุ ๙๓ ปี

สืบเนื่องมาจากพระพุทธวรญาณได้ปรารภว่า เมื่ออายุได้ ๙๐ ปี
หากยังไม่จากโลกนี้ไปเสียก่อน ก็จะสร้างอะไรไว้เป็นอนุสรณ์ ครั้นเมื่อ
ถึงอายุ ๙๐ ปี จึงคิดได้ว่า วิหารที่ประดิษฐานของท่านเจ้าคุณตา ที่
วัดบางเกาะเทพศักดิ์ ตำบลแควอ้อม อำเภอมัทพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
หลังเดิมมีขนาดเล็กมาก สมควรจะสร้างให้ใหญ่และสวยงามยิ่งกว่าเดิม

จึงได้ให้นายกุศล บุญเสมอ สถาปนิกออกแบบบริหารจนเป็นที่น่าพอใจ ได้วางศิลาฤกษ์วิหาร เมื่อวันที่ ๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๔๓ โดยมี วัตถุประสงค์ในการสร้างวิหารดังนี้

๑. เพื่อประดิษฐานรูปหล่อท่านเจ้าคุณตาซึ่งเป็นบัพชาจารย์ของพระพุทธวรญาณ
๒. เพื่อประดิษฐานพระประธานปางอุ้มบาตร ซึ่งเป็นพระประจำวันเกิดของพระพุทธวรญาณ
๓. เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลคล้ายวันพระราชสมภพ ๖ รอบพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
๔. เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา
๕. เพื่อเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม

วิหารหลังนี้เป็นอาคารชั้นเดียว ใต้ถุนโล่ง โครงสร้างทำด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กลักษณะทางสถาปัตยกรรมเป็นแบบสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์ทรงจตุรมุข ที่หน้าบันทั้งสี่ด้าน เป็นภาพปูนดำ แสดงพุทธประวัติปางเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ช่อฟ้าและใบระกาประดับลวดลายได้รับอิทธิพลมาจากหอไตรวัดศาลาปูน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผนังภายนอกก่อด้วยอิฐมวลเบา บุด้วยหินแกรนิต พื้นตกแต่งด้วยหินแกรนิตและกระเบื้องดินเผา หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบสีเหลือง

งานตกแต่งภายในเป็นแบบสมัยใหม่ สถาปนิกได้แรงบันดาลใจมาจากการตกแต่งภายในพระอุโบสถวัดหน้าพระเมรุ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาผนังภายในประดับด้วยภาพเขียนลายเส้นทอง และที่ฐานของผนังรอบด้านบุด้วยหินอ่อน มีเนื้อที่บริเวณอาคาร จำนวน ๔๓๔ ตารางเมตร

ตรงกลางวิหารเป็นที่ประดิษฐานพระประธานปางอุ้มบาตร หล่อด้วยทองเหลือง ปิดทอง ซึ่งศิษยานุศิษย์ได้จัดงานเททองหล่อพระประธานองค์นี้เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๕

งานก่อสร้างวิหารหลังนี้ใช้ทุนทรัพย์ของพระพุทธรญาณ และผู้มีจิตศรัทธาร่วมกันก่อสร้าง แล้วเสร็จวันอาทิตย์ ที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๖ ใช้ระยะเวลาดำเนินการก่อสร้าง ๓ ปี สิ้นงบประมาณในการก่อสร้าง ตกแต่งภายใน งานภูมิสถาปัตยกรรม รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๑๙,๐๐๐,๐๐๐ บาท (สิบเก้าล้านบาทถ้วน) มีนายกุลล บุญเสมอ เป็นสถาปนิก และคุมการก่อสร้าง มีพระครูสุทธิปริยัตยาทร (สมชาย จารุฑมโน) เป็นผู้ควบคุมการก่อสร้างฝ่ายสงฆ์ และได้ตั้งชื่อวิหารหลังนี้ให้สอดคล้องกับเจ้าภาพผู้ก่อสร้างว่า **พระพุทธรญาณมหาวิหาร**

เมื่อพระพุทธรญาณมหาวิหาร ได้ดำเนินการก่อสร้างแล้วเสร็จสมบูรณ์ทุกประการ พระพุทธรญาณ เจ้าอาวาสวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร จึงได้เชิญชวนศิษยานุศิษย์ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ ไปร่วมพิธีฉลองพระพุทธรญาณมหาวิหาร ฉลองปริญา ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา ซึ่งสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาได้จัดถวายพระพุทธรญาณ ในปีการศึกษา ๒๕๔๔ และทำบุญอายุ ๙๓ ปี ในวันอาทิตย์ที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๔๖ ตั้งแต่เวลา ๐๙.๒๙ น. เป็นต้นไป ณ วัดบางเกาะเทพศักดิ์ ตำบลแควอ้อม อำเภอกอฉก จังหวัดสมุทรสงคราม

สารบัญ

คำปรารภ	(๓)
ประวัติ พระพุทธชญาณ (มงคล วิโรจโน)	(๗)
พุทธธรรมเพื่อการศึกษา	๑
♦ รากฐานของการพัฒนา	๒
♦ คนดีตามหลักพระพุทธศาสนา	๔
♦ ศีลธรรมกับธรรมาภิบาล	๕
♦ การศึกษาดีด้วยสุตะ	๑๔
♦ คนดีที่โลกต้องการ	๑๕
♦ ปัญญาพาชีวิตให้พบความสุข	๒๕
♦ สรุป	๓๑

พุทธธรรมเพื่อการพัฒนา*

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

วันนี้ พวกเราได้มาเป็นสักขีพยานร่วมรู้เห็นปรากฏการณ์ที่สำคัญในต่างแดน คือการที่สามสถาบันคือชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ประสานสัมพันธ์กัน ในพิธีทอดกฐินพระราชทานส่วนพระองค์ ณ วัดธัมมาราม นครชิคาโก ผ้าพระกฐินนี้ได้รับพระราชทานจากสมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์ สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท วังบวรวิศุขมหาราชูปถัมภ์ฯ สยามมกุฎราชกุมาร ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงมีพระราชศรัทธาพระราชทานผ้าพระกฐินให้ท่านกงสุลใหญ่ และคณะอุบาสกอุบาสิกา อัญเชิญมาถวายพระสงฆ์ที่จำพรรษาถ้วนไตรมาส ณ วัดธัมมารามแห่งนี้

อาตมารู้สึกดีใจที่ได้มีส่วนร่วมในเหตุการณ์สำคัญวันนี้ การที่วัดธัมมารามจัดงานใหญ่ได้บ่อยครั้ง แสดงว่ามีความพร้อมมากขึ้นกว่าจะมาถึงวันนี้ได้ วัดต้องสั่งสมบารมีมายาวนาน รวมทั้งท่านประธานจัดงานทอดกฐินปีนี้ ก็ต้องมีความพร้อมหรือสัมปทา ๒ ประการ คือ

* เรียบเรียงจากปาฐกถาธรรมที่แสดงเนื่องในงานทอดกฐิน ณ วัดธัมมาราม นครชิคาโก สหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๕

(๑) โภคสัมปทา มีความพร้อมด้านฐานะทางเศรษฐกิจจึงจะเป็นประธานทอดกฐินได้ เพราะต้องเตรียมทั้งผ้ากฐินและบริวารกฐินซึ่งจะต้องถวายสงฆ์เพื่อบูรณะและพัฒนาวัด

(๒) บริวารสัมปทา มีความพร้อมในทางสังคมคือมีบริวารมากเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป จึงมีคนมาช่วยงานเพราะตนเองได้เคยช่วยเหลือคนอื่นไว้ก่อน ตอนนี่ถึงเวลาที่คนอื่นมาช่วยงานเพื่อตอบแทนน้ำใจของเรา ดังคำกล่าวที่ว่า “บริวารมาเพราะน้ำใจมี บริวารหนีเพราะน้ำใจหมด บริวารลดเพราะน้ำใจแห้ง”

เพราะฉะนั้น ผู้คิดจะทำการใหญ่เช่นทอดกฐินนี้ต้องเตรียมความพร้อมหรือสัมปทา ๒ ประการ ก่อนที่คนเราทำการใหญ่ก็ต้องมีการสะสมบารมีมามากพอควร ดังคำกล่าวที่ว่า “จะปลูกพืชก็ต้องเตรียมดิน จะกินก็ต้องเตรียมอาหาร จะทำการใดก็ต้องเตรียมตัว”

กว่าจะทอดกฐินวันนี้ได้ เจ้าภาพต้องเตรียมตัวมาเป็นแรมปี เพราะการทอดกฐินครั้งนี้เป็นมหากฐินซึ่งต้องเตรียมความพร้อมล่วงหน้านานพอสมควร ดังภาษิตที่ว่า “กรุงโรมไม่ได้สร้างเสร็จภายในวันเดียว (Rome was not built in a day)”

รากฐานของการพัฒนา

เมื่อเดือนเมษายน ๒๕๔๕ อาตมาได้รับนิมนต์ไปบรรยายธรรมที่เชียงใหม่ ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ให้กับบริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ (ซีพี) ได้ทราบว่าเป็นประเทศจีน มีต้นไผ่ชนิดหนึ่ง เรียกว่า

ไผ่โมไซ้ เป็นไผ่ที่แปลก คนแก่ไม่อยากปลูก เพราะมันโตช้า คนหนุ่มสาวชอบปลูก เพราะมันโตเร็ว ที่ว่าโตช้า เพราะเมื่อปลูกมา ๕ ปีแรก ไผ่นี้จะยังไม่โตเลย ใส่ปุ๋ยก็แล้ว รดน้ำก็แล้ว มันก็อยู่แค่นั้น ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงมากนักเป็นเวลา ๕ ปี พอหลังจาก ๕ ปีผ่านไป ไผ่โมไซ้จะโตเร็วขึ้นราวปาฏิหาริย์ คือสูงขึ้นโดยเฉลี่ยวันละ ๒ ฟุตครึ่ง และสูงเต็มที่ถึง ๕๐ ฟุต ภายในเวลา ๖ สัปดาห์เท่านั้น เหตุที่ไผ่โตเร็วมากหลังจากเจียบมา ๕ ปี ก็เพราะรากของมันซอนไชลงไปใต้ดินรอบทิศยาวหลายกิโลเมตร มันใช้เวลาสะสมความพร้อมอยู่ประมาณ ๕ ปี เมื่อหยั่งรากเต็มที่คือสะสมบารมีใต้ดินพร้อมแล้ว การเจริญเติบโตบนพื้นดินจึงปรากฏให้เห็น

บทเรียนจากต้นไผ่สอนให้รู้จักเตรียมความพร้อมก่อนจะก้าวกระโดดต่อไป เหมือนการจะสร้างอาคารสูงร้อยชั้น ก็ต้องวางฐานรากลึกมากลงไปใต้ดิน ถ้ามีรากฐานมั่นคงดีก็จะมีการพัฒนาที่ยั่งยืน รากฐานของอาคารสูงมาจากปูนเหล็กและอิฐ ส่วนรากฐานของชีวิตมาจากธรรมที่เป็นรากฐานแห่งการพัฒนา ๕ ประการ ที่เรียกว่า อารยวัฑฒิ แปลว่า การพัฒนาที่ประเสริฐ นั่นคือ เมื่อได้สั่งสมบารมีด้วยการปฏิบัติธรรมข้ออารยวัฑฒินี้ ชีวิตจะมีความเจริญงอกงามไปในทิศทางที่ตั้งงามและยั่งยืน การพัฒนาที่มีธรรมนี้เป็นเครื่องนำทางก็จะไปถึงที่หมายโดยไม่หลงออกนอกทาง การปฏิรูปการศึกษาและดาราปฏิรูประบบราชการของไทยจะดำเนินไปด้วยดีบรรลุลวิฤตประสงค์ถ้ามีอารยวัฑฒิธรรมเป็นเข็มทิศนำทาง ถ้าเริ่มต้นการพัฒนาด้วยการมีพุทธธรรมนำทางอย่างนี้ การพัฒนานั้นก็จะยั่งยืนนาน ดังที่พลาโตกล่าวไว้ว่า “การเริ่มต้นที่ดีเท่ากับสำเร็จไปแล้วครึ่งหนึ่ง” (A good beginning is a thing half done)

อารยวัติ คือธรรมที่เป็นรากฐานแห่งการพัฒนาชีวิตที่ดียังามมี ๕ ประการ ได้แก่

๑. ศรัทธา เชื่อในสิ่งที่ดียังาม
๒. ศีล ประพฤติดี
๓. สุตตะ ศึกษาดี
๔. จาคะ ใจดี
๕. ปัญญา รอบรู้ดี

อาตมาได้แต่งเป็นคำกลอนเพื่อให้จำง่าย ดังต่อไปนี้

มีศรัทธา รักษาศีล เสริมสุตตะ
 เพิ่มจาคะ เต็มปัญญา หัวสถาน
 พาเก่ง ดี มีสุขทุกประการ
 ช่วยสืบสานพัฒนาที่ถาวร

ธรรมทั้งห้าข้อนี้เป็นเครื่องเตรียมความพร้อมเพื่อวางรากฐานให้กับการพัฒนาที่ถาวร คำว่า “พัฒนาที่ถาวร” หมายถึงการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)

คนดีตามหลักพระพุทธศาสนา

ธรรมข้อแรกคือศรัทธา หมายถึงความเชื่อความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและคุณงามความดีตามหลักพระพุทธศาสนา การจะเป็นคนดีมีศีลธรรมต้องมีรากฐานอยู่บนพระพุทธศาสนา นักการศึกษาไทยบางคนต้องการให้เด็กไทยเป็นคนดีตามหลักจริยธรรมสากลโดยไม่ต้อง

มีศาสนารองรับ เช่นเป็นคนรับผิดชอบ ชื่อสัตย์ ทำความดีโดยไม่ต้องสัมพันธ์กับศรัทธาในพระรัตนตรัย นักการศึกษาประเภทนี้ต้องการให้เด็กไทยเรียนวิชาจริยธรรมอย่างเดียว โดยไม่ต้องเรียนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ถ้าเราหลงเชื่อและทำตามข้อเสนอแนะของพวกเขา เด็กไทยก็จะเป็นคนดีโดยไม่มีศาสนา พระพุทธศาสนาจะคอยหมดความสำคัญสำหรับคนไทยรุ่นต่อ ๆ ไป และในทางปฏิบัติก็เป็นไปไม่ได้ที่คนเราจะได้อยู่ได้นานโดยไม่มีศรัทธาในพระศาสนาเป็นฐานรองรับ ทั้งนี้เพราะเรื่องคุณงามความดีเป็นเรื่องของศาสนา เช่น ความเชื่อเรื่องบุญ บาป หรือกฎแห่งกรรมจะทำให้คนเรามีจิตใจมั่นคงในการทำความดีมากกว่าการคิดทำความดีเพราะผลประโยชน์เฉพาะหน้า ซึ่งถ้าไม่ได้ผลประโยชน์ ก็จะไม่ทำความดี

ดังนั้น ศรัทธาที่ถูกต้องสำหรับคนไทยก็คือศรัทธาในการทำ ความดีตามหลักแห่งพระพุทธศาสนา บางคนแย้งว่าในยุควิทยาศาสตร์นี้ เราไม่ควรพูดเรื่องศรัทธาเพราะจะทำให้คนงมงายไร้เหตุผล เราควรจะอยู่ กันด้วยเหตุผลมากกว่าศรัทธา ใครที่พูดอย่างนี้แสดงว่าเข้าใจผิดว่า เรื่องของศรัทธาเป็นเรื่องของศาสนาเพียงอย่างเดียว อันที่จริงกิจกรรมในชีวิตประจำวันของเรามีศรัทธาเกี่ยวข้องด้วยกันทั้งนั้น เช่น ที่ท่านเดินทาง มาร่วมงานทอดกฐินที่วัดในวันนี้ ท่านขับรถมาก็เพราะท่านมีศรัทธา หรือ ความเชื่อในระบบไฟสัญญาณจราจร เมื่อเห็นสัญญาณไฟแดง ท่านหยุดรถ เมื่อเห็นสัญญาณไฟเขียว ท่านขับรถต่อไป เพราะท่านมีความเชื่อว่า คนขับรถที่อยู่บนแยกซ้ายหรือแยกขวาคงมองเห็นไฟแดงและหยุดรถ ให้เราขับผ่านไปได้ ถ้าเราไม่เชื่ออย่างนี้ เราคงไม่กล้าขับรถต่อไป

อาตมากล้าขึ้นเครื่องบินมาเทศน์ที่ชิคาโกครั้งนี้ เพราะมีความเชื่อมั่นในความปลอดภัยของเครื่องบิน ในเที่ยวบินที่มาชิคาโกครั้งนี้ เครื่องบินตกหลุมอากาศลงลึกมากจนตัวเราลอยจากเบาะที่นั่ง ผู้โดยสารหลายคนแผลอร้องออกมาด้วยความตกใจ ผู้ชายที่นั่งข้างอาตมามองอาตมาเอาเป็นที่พึ่ง จ้องมองอาตมาอยู่นาน เขานั่งอยู่กับพระตั้งนาน ไม่เคยสนใจพระ เพิ่งจะมานึกถึงยึดเป็นที่พึ่งก็ตอนหน้าลิ้นหน้าขวาน นี่ก็เป็นเรื่องศรัทธาในยามวิกฤต ตอนนี้อยู่ได้แต่หวังว่าเที่ยวบินขากลับเมืองไทยคงจะปลอดภัย

ในบรรดาผู้ฟังที่นั่งอยู่แถวหน้านี้มีคุณหมอหลายคน เวลาเราเจ็บป่วยเราไปโรงพยาบาลให้คุณหมอรักษา บางครั้งถึงกับยอมให้คุณหมอผ่าตัดเพราะเรามีศรัทธาในตัวคุณหมอและเทคโนโลยีทางการแพทย์ การรักษาพยาบาลก็อิงบนฐานศรัทธาเหมือนกัน ดังที่ปรากฏในประวัติการรักษาพยาบาลดังต่อไปนี้

ตั้งแต่ยุคโบราณจนถึงสมัยปัจจุบัน คนที่เป็นโรคปวดหัวไปหาหมอก็จะได้รับการรักษาต่างกันในแต่ละยุค ซึ่งขึ้นอยู่กับความเชื่อในยุคหนึ่ง ๆ ดังนี้

ในยุค ๔,๐๐๐ ปีที่แล้ว พ่อมดหมอผีบอกคนไข้ว่าถ้าอยากหายปวดหัว ให้ทานรากไม้

ในยุค ค.ศ. ๑๐๐๐ หมอสอนศาสนาบอกว่า รากไม้นี้เป็นของนอกรีต สวดมนต์กันดีกว่าแล้วจะหายปวดหัว

ในยุค ค.ศ. ๑๘๕๐ วิทยาศาสตร์เริ่มเจริญขึ้น คุณหมอบอกว่าการสวดมนต์เป็นเรื่องไสยศาสตร์ ตีมนาน้ำชานานี้ดีกว่า

ในยุค ค.ศ. ๑๙๔๐ คุณหมอบอกว่า ยาดีมียาน้ำชานานี้ เพราะมีส่วนผสมของน้ำมัญ ทานยาเม็ดนี้ดีกว่า

ในยุค ค.ศ. ๑๙๘๕ คุณหมอบอกว่า ยาเม็ดนี้ไม่ได้ผลหรือทานยาแอนตี้ไบโอติกหรือยาปฏิชีวนะชานานี้ดีกว่า

ในยุคปัจจุบันตั้งแต่ ค.ศ. ๒๐๐๐ เป็นต้นมา คุณหมอบอกพวกเราว่า ยาแอนตี้ไบโอติกหรือยาปฏิชีวนะไม่ดี ทานแล้วมีผลข้างเคียงและมีพิษตกค้าง ให้ทานรากไม้ดีกว่า

เพราะมีศรัทธาหรือความเชื่อในคุณหมอ พวกเราก็หันไปทานรากไม้เหมือนสมัยเมื่อ ๔,๐๐๐ ปีที่แล้ว ศรัทธาจึงไม่ใช่เรื่องน่ารังเกียจทุกวันนี้ เราอยู่กันด้วยศรัทธาอยู่แล้ว ขอให้เป็นศรัทธาที่ถูกต้องไม่มงายก็แล้วกัน แม้แต่เรื่องศาสนาก็ต้องเป็นศรัทธาที่มีปัญญากำกับ เราคนไทยมาอยู่ต่างแดนที่นี้ยังรักษาศรัทธาในพระพุทธศาสนาไว้ได้แถมยังสร้างวัดนิมนต์พระมาสอนธรรมะให้ลูกหลานในอเมริกาได้พบพระพุทธศาสนา นับเป็นเรื่องที่น่าอนุโมทนาอย่างยิ่งที่ท่านทั้งหลายไม่คิดเปลี่ยนศาสนา ชื่อว่าได้รับการรดกวิวัฒธรรมไทยที่บรรพบุรุษไทยทะนุถนอมรักษาด้วยความหวงแหน พระบาทสมเด็จพระปิยมหาราช รัชกาลที่ ๕ ทรงทำเป็นแบบอย่างไว้แล้วในคราวที่จะเสด็จ ประพาสยุโรปเป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๔

ก่อนที่จะเสด็จ ประพาสยุโรปครั้งนั้น คงจะมีคนไทยหลายคนแสดงความห่วงใยว่ารัชกาลที่ ๕ เมื่อเสด็จ ถึงยุโรปแล้วอาจจะถูกขอร้องแถมบังคับให้เปลี่ยนไปเข้ารีตศาสนาคริสต์ เพราะตอนนั้นยังอังกฤษและฝรั่งเศสเป็นมหาอำนาจที่กำลังคุกคามอธิปไตยของไทย รัชกาลที่ ๕ อาจ

จะยอมรับนับถือศาสนาของฝรั่งเพื่อที่จะลดกระแสการคุกคามลงก็เป็นได้
 รัชกาลที่ ๕ ทรงทราบความกลางแคลงสงสัยของพสกนิกรในเรื่องนี้
 จึงเรียกประชุมใหญ่ในพระบรมมหาราชวัง ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ
 ทรงประกาศในท่ามกลางมหาสมาคม ซึ่งมีทั้งพระสงฆ์และฆราวาสว่า
 ในการเสด็จ ประพาสยุโรปครั้งนี้ “ข้าพเจ้าจะไม่มีจิตยินดีน้อมไปใน
 ศาสดาอื่น นอกจากสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระธรรมอัน
 พระองค์ได้ตรัสรู้ชอบดีแล้ว กับทั้งพระสงฆ์หมู่ใหญ่ อันได้ประพฤติตาม
 คำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นเลย เป็นอันขาด จนตรา
 บัญชีไว้” นั่นคือ รัชกาลที่ ๕ ทรงปฏิญาณพระองค์ที่จะนับถือ
 พระพุทธศาสนาไปตลอดชีวิต คำประกาศนี้ทำให้คนไทยสมัยนั้นสบายใจ
 เป็นอันมาก

เราอยากได้ยินคณะรัฐบาลไทยสมัยนี้ดำเนินตามรอยพระยุคลบาท
 ของรัชกาลที่ ๕ ด้วยการประกาศตนว่าจะนับถือพระพุทธศาสนาตลอดชีวิต
 พร้อมทั้งยกย่องพระพุทธศาสนาให้สมกับที่เป็นศาสนาประจำชาติ แต่
 เหตุการณ์ในประเทศไทยในช่วงนี้ดูเหมือนจะไม่ใช่เป็นอย่างนั้น พระพุทธ
 ศาสนาไม่ค่อยจะได้รับการเอาใจใส่จากรัฐเท่าที่ควร ด้วยเหตุนี้ ร่าง
 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับใหม่ของมหาเถรสมาคมจึงยังค้างอยู่ที่
 คณะกรรมการกฤษฎีกา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่ตั้งขึ้น
 มาใหม่จึงเป็นมั่งกรมีแต่หัว ไม่มีลำตัว ไม่มีแขนขา ส่วนกลางสั่งงานไป
 ต่างจังหวัดไม่ได้ เพราะไม่มีสำนักงานระดับจังหวัด ส่วนกรมการศาสนา
 ที่อยู่ในกระทรวงวัฒนธรรมนั้น มีหน่วยงานระดับจังหวัดพร้อมทุกอย่าง
 แต่บังเอิญว่า กรมการศาสนาทำงานให้ศาสนาอื่น ประเด็นสำคัญอยู่ตรงนี้

คือทำอะไรจะให้การศาสนาเป็นกลางไม่ไปทำงานให้ศาสนาอื่นมากเกินไป และทำอะไรจะให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติมีสำนักงานในระดับจังหวัด เหตุการณ์อย่างนี้คงไม่เกิดขึ้นถ้าฝ่ายอาณาจักรมีศรัทธาอุปถัมภ์พุทธจักรเหมือนสมัยรัชกาลที่ ๕

พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมใจของคนไทยกว่า ๙๐ % ซึ่งรวมทั้งคนไทยที่อยู่ในต่างประเทศ ถ้ารัฐส่งเสริมให้ลูกหลานของคนไทยส่วนใหญ่เหล่านี้ยังคงมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา รัฐก็จะได้ออกภาพหรือความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวของคนในชาติ นั่นคือความสามัคคีซึ่งจะเป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาต่อไป

ศีลธรรมกับธรรมาภิบาล

ธรรมข้อที่สองคือศีล หมายถึงระบบศีลธรรมหรือจริยธรรมที่จะช่วยประเทศให้อยู่รอดปลอดภัย คนไทยไม่ว่าจะอยู่ที่มุมไหนของโลกควรรักษาศีล ๕ เป็นอย่างน้อย ในระยะที่ผ่านมาเพราะสังคมไทยขาดศีล ๕ ระบบเศรษฐกิจของเราจึงพังทลายตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๔๐ เป็นต้นมา ทุกวันนี้ประเทศไทยเป็นหนี้ต่างชาตินับแสนล้านบาท จำนวนประชากรของไทยมี ๖๔ ล้านคน แบ่งเป็นครัวเรือนได้ ๑๖ ล้านครัวเรือน แต่ละครัวเรือนมีรายได้โดยเฉลี่ยครัวเรือนละหมื่นบาทเศษ แต่ต้องแบกภาระหนี้สินของชาติโดยเฉลี่ยครัวเรือนละแปดหมื่นบาท กองทุนการเงินระหว่างประเทศหรือไอเอ็มเอฟวิเคราะห์ว่าเหตุที่เศรษฐกิจฟองสบู่แตกในประเทศไทยเกิดจากการบริหารจัดการที่ไม่ดี คือไม่มีธรรมาภิบาล (Good Governance) ธรรมาภิบาลคือการบริหารจัดการที่ดีมีศีลธรรม

กำกับ ธรรมาภิบาลจะเกิดขึ้นได้ต้องวางระบบบริหารให้มีคุณลักษณะอย่างน้อย ๒ ประการ คือ

(๑) **ความโปร่งใส (Transparency)** คือบริหารแบบไม่งุบงิบรู้กันเพียงไม่กี่คนหรือมีนอกมีใน ทุกขั้นตอนในการตัดสินใจต้องเปิดเผยให้ตรวจสอบได้ เช่น ธนาคารจะปล่อยเงินกู้ให้ใครก็ต้องตรวจสอบประวัติและธุรกิจของเขาน่าเชื่อถือหรือไม่ การตัดสินใจว่าจะให้เขากู้เงินหรือไม่ก็ต้องทำในที่ประชุมโดยมติของคณะกรรมการ

(๒) **มีผู้รับผิดชอบ (Accountability)** หรือที่นิยมเรียกกันว่าทุกงานต้องมีเจ้าภาพ นั่นคือให้มีเจ้าของเรื่องรับผิดชอบ เมื่อเจ้าของเรื่องบริหารงานผิดพลาดต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น ไม่ใช่พอเศรษฐกิจพังแล้ว ผู้บริหารล้มบนฟูกไปตาม ๆ กัน การบริหารแบบธรรมาภิบาลจะต้องหาผู้รับผิดชอบมาชดใช้ความเสียหายให้ได้

การปฏิรูประบบราชการทุกวันนี้มุ่งเปลี่ยนแปลงประเภทเดียวกันมาไว้ในกระทรวงเดียวกัน เพื่อรวมภารกิจที่เกี่ยวข้องกันมาไว้ด้วยกันและให้มีเจ้าภาพหลักและเจ้าภาพรองในกระทรวงเดียวกันหรือต่างกระทรวง

แม้จะปฏิรูประบบราชการให้มีผู้รับผิดชอบอย่างนี้ ถ้าได้คนไม่ดีเข้าไปอยู่ในระบบก็ไม่ทำให้อะไรดีขึ้น การคัดเลือกคนเข้าสู่ระบบก็ต้องโปร่งใส พยายามคัดเลือกคนดีเข้าสู่ระบบให้มากขึ้น การส่งเสริมให้คนดีได้บริหารบ้านเมือง และคัดคนไม่ดีออกจากระบบต้องเป็นนโยบายสำคัญของการปฏิรูประบบราชการ นั่นคือรัฐบาลต้องปฏิบัติตามพระบรมราชาโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบันที่พระราชทานไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๒ ว่า

สำหรับคนไทยส่วนใหญ่ การเป็นดีมีศีลธรรมต้องเป็นไปตามหลักพระพุทธศาสนา คืออย่างน้อยให้มีเบญจศีลและเบญจธรรม แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าในการปฏิรูปการศึกษาครั้งนี้ วิชาพระพุทธศาสนาเกือบหายไปจากหลักสูตรในโรงเรียน ทั้งนี้เพราะกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ สำหรับให้นักเรียนตั้งแต่ชั้น ป.๑ ถึงชั้น ม.๖ หลักสูตรนี้มีแต่มาตรฐานเป็นกรอบกว้าง ๆ เรียกว่า Standard-based Curriculum ไม่มีรายละเอียดหรือรายวิชาแต่อย่างใด หลักสูตรที่ว่านี้กล่าวถึงวิชาพระพุทธศาสนาไว้ ๑๐ บรรทัดเท่านั้น ส่วนรายละเอียดหรือรายวิชาปล่อยให้แต่ละโรงเรียนเติมเอาเอง ซึ่งชาวพุทธเป็นห่วงว่า ถ้าปล่อยให้โรงเรียน ๕๐,๐๐๐ แห่ง ทั่วประเทศต่างคนต่างทำก็จะมีหลักสูตรพระพุทธศาสนา ๕๐,๐๐๐ หลักสูตรและมีการตีความพระพุทธศาสนาไปต่าง ๆ นานา ก็จะเกิดนิกายพระพุทธศาสนาอีกหลายร้อยหลายพันนิกาย

ในช่วงเดือนกรกฎาคม ๒๕๔๔ มหาเถรสมาคมได้มอบหมายให้อาตมาเป็นผู้แทนมหาเถรสมาคมไปพิจารณาหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา ร่วมกับกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ทางกรมวิชาการเห็นด้วยกับข้อเสนอของอาตมาที่จะให้ทำรายละเอียดวิชาพระพุทธศาสนาเป็นหลักสูตรแกนกลางให้ทุกโรงเรียนได้เรียนเหมือนกัน กระทรวงศึกษาธิการจึงได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ในเดือนมกราคม ๒๕๔๕ มีอาตมาเป็นประธาน คณะกรรมการนี้ได้จัดทำหลักสูตรแกนกลางวิชาพระพุทธศาสนาเสร็จเรียบร้อยแล้ว กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้ทุกโรงเรียนใช้หลักสูตร

แกนกลางนี้ ๗๐ % และให้แต่ละโรงเรียนทำรายละเอียดเพิ่มเติมอีก ๓๐ % โดยให้สอนวิชาพระพุทธศาสนาสัปดาห์ละ ๒ ชั่วโมง

กว่าจะประสบความสำเร็จอย่างที่เล่ามานี้ก็ต้องเจอจากกันหลายรอบ ประชุมกันดึกดื่น พวกเรายอมเหนื่อยเพื่อให้เด็กไทยได้เรียนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน การเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียนนี้แหละที่จะรักษาสถิติที่คนไทยนับถือพระพุทธศาสนาสูงกว่า ๙๐ % ไว้ได้ ถ้าชาวพุทธไทยสมัยนี้ไม่ทำอะไรเลยปล่อยให้วิชาพระพุทธศาสนาหายไปจากโรงเรียน เราจะตอบคำถามของบรรพบุรุษไทยในปรโลกได้อย่างไร

การศึกษาดีด้วยสุตะ

ได้พูดมาแล้ว ๒ ข้อ คือข้อแรกเป็นคนดีเพราะมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา

ข้อที่สอง เป็นคนดีเพราะมีความประพฤติถูกต้องดีงามตามหลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา

ต่อไปนี้เป็นข้อที่สาม คือ เป็นคนเก่งด้วยสุตะ คือการศึกษาดี จะเห็นได้ว่าการจัดลำดับนี้ทำนเรื่องความดีไว้ก่อนความเก่ง ความดีเกิดจากศรัทธาและศีล ส่วนความเก่งเกิดจากสุตะ คนที่ทั้งดีและเก่งด้วยจะได้ช่วยพัฒนาประเทศไทย สิ่งที่จะทำให้คนไทยเก่งก็คือสุตะหมายถึงการศึกษาดี ประเทศไทยกำลังปฏิรูปการศึกษาก็เพื่อทำให้คนไทยเก่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ เราตั้งเป้าหมายว่าคนไทยในอนาคตจะต้องเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เป็นอย่างน้อย ขณะนี้รัฐธรรมนูญกำหนดให้เรียนฟรีจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จึงเป็นไปได้ว่าคนไทยในอนาคตจะเรียนจบ

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ เป็นอย่างน้อย ถึงตอนนั้นแรงงานไทยก็จะเป็น
แรงงานที่มีฝีมือเพราะมีการศึกษาสูง ความเชื่อ้มงายในไสยศาสตร์ก็คง
จะค่อย ๆ หดไป สำหรับคนไทยยุคปัจจุบันที่เรียนจบชั้นประถมศึกษา
เขาก็ให้ชวนชวายศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง เป็นการศึกษา
ต่อเนื่องตลอดชีวิต เลือกเรียนรู้ตามอัธยาศัย ใครใคร่เรียนอะไรก็เรียนไป
เช่น เป็นชาวนาก็สามารถเรียนได้จากหลักสูตรระยะสั้นหรือเรียนผ่าน
วิทยุโทรทัศน์ คนไทยอยู่ที่ไหนก็เรียนได้ตลอดชีวิต อย่างท่านทั้งหลาย
อยู่ที่สหรัฐอเมริกา อยากรเรียนพระพุทธศาสนา วัดจะเปิดสอนหลักสูตร
ระยะสั้นระดับประกาศนียบัตร ให้ท่านได้เรียนธรรมศึกษาหรือเรียนบาลี
ก็ได้

กฎหมายต้องการให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การที่
พระสงฆ์อย่างอาดมาเข้าไปเกี่ยวข้องกับกรจัดทำหลักสูตรพระพุทธ
ศาสนานี้เป็นสิ่งที่ไม่เคยมีมาก่อน คือกระทรวงศึกษาธิการเปิดไฟเขียวให้
พระสงฆ์เข้าไปมีส่วนช่วยปฏิรูปการศึกษา ทั้งนี้เพราะกฎหมายเปิดโอกาส
ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมได้ คือทุกคนสามารถเข้ามาช่วยกันจัดการเรียน
การสอนให้คนไทยมีความรู้ดี เมื่อคนไทยมีความรู้ดีเศรษฐกิจก็จะพลอยดี
ไปด้วย การปฏิรูปการศึกษาก็ช่วยพัฒนาเศรษฐกิจไทยจากการเป็น
เศรษฐกิจที่ใช้แรงงานราคาถูกมาเป็นเศรษฐกิจที่อาศัยความรู้แบบ
หรือประดิษฐ์สิ่งแปลกใหม่ไปแข่งขันในตลาดโลก นี้เรียกว่า เศรษฐกิจ
ที่อยู่บนฐานความรู้ (knowledge-based economy) เช่น แทนที่จะส่ง
เสื้อผ้าราคาถูกไปขายต่างประเทศ เราต้องใช้ปัญญาออกแบบเสื้อผ้า
สวย ๆ ส่งออก นี่แสดงว่าความรู้ด้านการออกแบบหรือดีไซน์ช่วยเพิ่ม

ราคาให้กับสินค้า การเพิ่มความรู้ด้วยการศึกษาทำให้คนไทยสามารถพัฒนาสินค้าเพิ่มรายได้ เช่น ต้มยำกุ้งที่ดังไปทั่วโลก ต่างประเทศเคยมาวิจัยพบว่า สูตรต้มยำกุ้งมีเครื่องปรุงที่ป้องกันโรคมะเร็งในลำไส้ ถ้าคนไทยวิจัยเรื่องนี้เองและพิสูจน์ได้ว่าจริง เราสามารถโฆษณาว่าเมนูต้มยำกุ้งนอกจากอร่อยแล้วยังเป็นอาหารดูแลสุขภาพสภาพ เราก็สามารถเพิ่มราคาให้กับต้มยำกุ้งขึ้นไปตามงานวิจัย นี่เรียกว่าความรู้ช่วยเพิ่มคุณค่าให้กับผลผลิต เราอยากให้สังคมไทยพัฒนาอย่างนี้มากขึ้น

เพราะฉะนั้น เราต้องขยันเพิ่มความรู้ให้กับตัวเองเสมอ ดังที่โบราณสอนว่า “รู้ไว้ใช้ว่าใส่ป่าแบกหาม” เราสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต พวกเราที่อยู่ที่นี่ควรเรียนรู้สิ่งดี ๆ ในประเทศนี้ เพื่อนำกลับไปช่วยพัฒนาประเทศของเรา ข้อสำคัญ การเรียนต้องมีความอดทน โดยเฉพาะการเรียนตามอัยยาศัย ต้องอดทนเหมือนคนสมัยก่อน สมมติว่า คนสมัยก่อนอยากจะเป็นช่าง เขาก็ไปสมัครเป็นลูกมือของช่าง ก็ไปอยู่กับเขา อย่างที่หมอชิวโกมารภักไปฝากตัวอยู่กับอาจารย์ที่ตักกสิลา เรียนไปปรนนิบัติอาจารย์ไปด้วยเป็นเวลา ๗ ปี จึงจบหลักสูตรแพทย์สมัยนั้น เรามาอยู่ที่สหรัฐอเมริกามีโอกาสศึกษาวิชาการสมัยใหม่มากมายต้องมีความขยันหมั่นเพียรในการเรียนรู้เพิ่มเติมเหมือนกับเรื่องต่อไปนี้

ชายหนุ่มคนหนึ่งต้องการจะเรียนวิธีการเจียรไนเพชรพลอย ก็ไปสมัครเป็นลูกน้องเจ้าของร้านแห่งหนึ่ง เจ้าของร้านเก่งมาก ฝีมือเจียรไนเพชรพลอยระดับปรมาจารย์ เมื่อเห็นหน่วยก้านของชายหนุ่ม เขาก็รับไว้เป็นศิษย์

บทเรียนแรก อาจารย์วางหยกที่ยังไม่เจียรไนก้อนหนึ่งลงในมือของลูกศิษย์แล้วบอกให้ถือไว้ ชายหนุ่มกำหยกทั้งวัน พอถึงวันที่สองอาจารย์ก็เอาหยกมาใส่มือให้กำไว้ทั้งวันอีก ชายหนุ่มกำหยกอยู่อย่างนี้จนถึงวันที่ ๖ อาจารย์ก็ยิ่งเอาหยกมาใส่ไว้ในมือ เขาก็ประท้วงอาจารย์ว่าเมื่อไรจะได้เรียนวิธีการเจียรไนเพชรพลอย เขามาเรียนเจียรไนไม่ได้มาถือหยกอย่างนี้ อาจารย์ตอบว่านี่เป็นบทเรียนแรก ชายหนุ่มก็กำหยกต่อไปจนนึกในใจว่าทนไม่ไหวแล้ว จนถึงวันที่ ๑๑ พออาจารย์วางหยกไว้ในมือ ลูกศิษย์ก็กำหยกโดยอัตโนมัติ โดยที่ยังไม่ทันได้ดูเลย เขาบอกอาจารย์ว่า นี่มันหยกคนละก้อนกับที่ผมกำเมื่อวาน อาจารย์ยิ้มแล้วพูดว่าเธอเรียนจบบทที่หนึ่งแล้ว ต่อไปจะเป็นบทที่สอง

บริษัทเจริญโภคภัณฑ์หรือซีพีเป็นตัวอย่างหนึ่งของการใช้ความรู้เพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์สินค้าทางการเกษตร เรียกว่า เกษตรอุตสาหกรรม คือแทนที่ปลูกสับปะรดเอาไปขายก็ทำเป็นสับปะรดกระป๋อง แทนที่จะเลี้ยงไก่ตามธรรมชาติก็ตั้งฟาร์มเลี้ยงไก่ตามหลักวิชาการที่ไปดูงานจากสหรัฐอเมริกา ก็ได้ไก่มีมาตรฐานที่ละมาก ๆ เป็นสินค้าส่งออก นี่คือการเพิ่มราคาให้กับผลผลิตด้วยสติปัญญา การทดลองทำเกษตรอุตสาหกรรมบางครั้งก็เป็นการลองผิดลองถูก สำเร็จก็มีล้มเหลวก็มาก

คุณธนินทร์ เจียรนวนนท์ ประธานเครือเจริญโภคภัณฑ์หรือซีพีเล่าว่า ครั้งหนึ่งซีพีคัดเลือกมะม่วงไทยพันธุ์ดีมาปลูกเพื่อส่งไปตีตลาดเมืองนอก ปรากฏว่า ที่ผ่านมามะม่วงไทยมีปัญหาอยู่อย่างหนึ่ง คือเวลาปลูกมาก ๆ จะออกผลมาไม่เท่ากัน ใหญ่บ้างเล็กบ้าง และไม่ออกผลทั้งปี ทางซีพีจึงส่งผู้เชี่ยวชาญระดับดอกเตอร์ไปดูงานที่อิสราเอล ให้ไปดูว่า

ปลูกพืชดูอย่างไรจึงออกผลได้ขนาดเท่า ๆ กัน ผู้เชี่ยวชาญกลับจากอิสราเอลก็เริ่มปลูกมะม่วง ตามแบบที่ไปดูงานมา เช่นปลูกระยะห่างเท่ากัน ให้น้ำเป็นเวลาตามปริมาณที่คำนวณไว้จากท่อที่ฝังในดิน มะม่วงที่ปลูกก็ควบคุมไม่ให้ลำต้นสูงมาก เพื่อที่จะได้เก็บผลง่าย แล้วก็จะมีลูกตก ผู้เชี่ยวชาญทำตามแบบที่ไปดูงานมาจากอิสราเอลทุกอย่างปรากฏว่า มะม่วงโตเป็นพุ่มไม่สูงมาก ใบดกดี แต่ปลูกเท่าไรก็ไม่ออกผล ไม่มีลูกมะม่วง ซีพีไปเชิญนักวิชาการเกษตรมาดู เขาก็หมดปัญญาแก้ในที่สุดต้องไปเชิญกำนันคนหนึ่งเรียนจบแค่ ป.๔ แต่ปลูกมะม่วงเก่งมาก

กำนันมาถึงแล้วจึงมองต้นมะม่วง ดูไปดูมา เขาก็บอกคุณธนินทร์ว่า มะม่วงของท่านปลูกเท่าไรก็ไม่มีลูก เพราะมันเป็นโรคมันป่วย คุณธนินทร์ถามว่า ป่วยอย่างไร กำนันตอบว่า ท่านปลูกมะม่วงติดกัน ประหยัดพื้นที่ดี ระยะชิดกันมาก เมื่อต้นชิดกันมาก มะม่วงใบดกหนา เวลาเช้าและเย็น แดดส่องไม่ถึงโคนมะม่วง เพราะมันถูกบังแดดโดยมะม่วงรอบ ๆ แบนที่เรียและเชือรต่าง ๆ จึงเข้ามาเป็นเชื้อโรคทำลายรากมะม่วง พอตะวันเที่ยงใบของต้นนั้นก็บังโคนต้นอีก เพราะมะม่วงป่วยอย่างนี้จึงไม่มีลูก ตอนนี่ถึงเวลาที่นักวิชาการทั้งหลายคิดกันหนักเพื่อหาวิธีแก้ปัญหา จะขยับต้นมะม่วงให้ออกห่างกันก็ทำไม่ได้ พอหมดปัญญาคิดไม่ออกต้องไปตามกำนันก็ได้รับคำแนะนำว่า แก้ไม่ยากไม่ต้องทำอะไรหรอก แค่ตัดยอดอ่อนของมะม่วงออกเท่านั้น พอแดดส่องถูกยอดที่ตัดออกนั้นมะม่วงจะร้อนตั้งแต่ยอดลงไปถึงราก เชื้อโรคก็จะตาย นักวิชาการลองทำตามคำแนะนำของกำนัน ปรากฏว่ามะม่วงออกผลดกดีทีเดียว

ความรู้ของกำหนดจัดเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สะสมไว้มากมาย ในสังคมไทยและที่สูญหายไปก็มาก มีอะไรหลายอย่างที่เราสามารถรู้จาก ภูมิปัญญาชาวบ้าน เราต้องสอนให้เด็กไทยมีความเคารพในภูมิปัญญา ท้องถิ่น ให้หมั่นศึกษาหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ตลอดชีวิต ดังโคลง โลกนิติ(บทที่ ๒๔๕) ต่อไปนี้

วิชาควรรักรู้	ฤชาต
อย่าหมิ่นศิลปศาสตร์	ว่าน้อย
รู้จริงสิ่งเดียวอาจ	มีมั่ง
เลี้ยงชีพค้าอยู่ร้อย	ชั่วลือหลานเทศน

ธรรมข้อที่สามนี้ เป็นเรื่องของการศึกษาดีซึ่งทำให้คนเป็นคนเก่ง ความเก่งเหมือนดาบสองคม มีประโยชน์มากมายแต่ก็มีโทษมิใช่น้อย ความเก่งจึงต้องศรัทธาและศัลกำกับจึงจะทำให้ได้คนที่ทั้งเก่งและดี

คนดีที่โลกต้องการ

คนเก่งบางคนไม่มีน้ำใจ เขาเก่งแต่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ส่วนรวม อยู่กับใครไม่ได้ เป็นคนดีที่โลกไม่ต้องการ ที่เป็นเช่นนี้เพราะขาดธรรม ข้อที่สี่ คือ จาคะ

จาคะ แปลว่า ความเสียสละ มี ๒ ความหมาย คือ

๑. อามิสจาคะ เสียสละสิ่งของให้คนอื่น
๒. กิเลสจาคะ สละกิเลส กำจัดความไม่ดีในใจ เช่น ความโลภ ความโกรธออกไป

จาคะในที่นี้เป็นทั้งอามิสจาคะและกิเลสจาคะ เราทำอามิสจาคะด้วยการสละสิ่งของช่วยกันคนละไม้คนละมือ มีอะไรก็ช่วยกันเหมือนกับ การทอดกฐินที่นี้เป็นงานใหญ่ คนมากันเยอะมากเพราะคิดว่าเป็นงาน ของทุกคน มีผ้าป่ามาร่วมด้วยช่วยกัน แต่การเสียสละสิ่งของจะเกิดขึ้นได้ ก็ด้วยกิเลสจาคะคือสละความตระหนี่เห็นแก่ตัว ตราบใดที่ใจยังมีความ ตระหนี่เห็นแก่ตัว การบริจาคด้วยการสละสิ่งของก็เกิดขึ้นไม่ได้ บางคน ตั้งใจมาจากบ้านว่าจะร่วมบริจาคตั้งกองผ้าป่าสักหนึ่งพันบาท แต่ความ ตระหนี่ทำให้เสียตายนเงินจึงเปลี่ยนใจไปบริจาคเพียงยี่สิบบาท

มีคนแอบได้ยินธนบัตรใบละพันบาทคุยกับธนบัตรใบละยี่สิบบาท เรื่องประสบการณ์ชีวิตที่ผ่านมา ธนบัตรใบละหนึ่งพันบาทคุยว่า เขาได้ เดินทางท่องเที่ยวอย่างโชคโชคน เช่น ไปชอปปิงตามห้างสรรพสินค้าบ้าง เคยอยู่ในกระเป๋าสตางค์ของคนดัง เช่น ท่านนายกรัฐมนตรี และเคยไป ต่างประเทศหลายครั้ง โดยเข้าไปเที่ยวบ่อนการพนันในเขตประเทศเขมร ธนบัตรยี่สิบบาทฟังอย่างตื่นเตนแล้วพูดว่า “น่าอิจฉาพี่พันบาทจังเลย ที่ได้ไปเที่ยวมาทั่ว พวกยี่สิบบาทอย่างผมไม่ได้ไปไหนหรอก ส่วนมากเรา มักจะวนเวียนอยู่ตามศาลาวัด คือคนจะติดพวกผมไว้ที่ต้นผ้าป่าหรือ โสของกฐินเป็นประจำ”

ดังนั้น การสละความตระหนี่และการสละสิ่งของจึงไปด้วยกัน การเสียสละจะทำให้เราได้สิ่งที่ดีงามตอบแทนกลับมา นั่นคือยิ่งให้ก็ยิ่งได้ ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบันทรงมีกระแสพระราช ดำรัสแก่พสกนิกรชาวไทยเนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ตอนหนึ่ง ทรงใช้คำภาษาอังกฤษว่า “Our loss is our gain” แปลว่า “การสูญเสีย

คือการได้มา” ไม่มีอะไรที่ได้มาโดยไม่มีการลงทุน การลงทุนก็เป็น การสูญเสียอย่างหนึ่ง แต่เป็นการสูญเสียที่จะได้ผลตอบแทนในโอกาส ต่อไป บางคนไม่ยอมเสียสละอะไรเลย มุ่งแต่จะเรียกร้องเพื่อให้ตัวเองได้ เช่น เป็นข้าราชการก็หวังให้เงินเดือนขึ้นโดยไม่ยอมเสียสละเวลาส่วนตัว มาทำงานราชการให้มากขึ้น การมีธรรมะข้อจาละในใจจะทำให้เรารู้จัก ยอมเสียสละเพื่อให้ได้สิ่งที่ดีกว่า

โดยนัยนี้ คำว่า “การสูญเสียคือการได้มา” หมายถึง การเสียสละ ทำให้เราได้รับผลตอบแทนตามมา การให้ก็คือการได้ เมื่อเราให้ เราได้ สละความเห็นแก่ตัว และได้รับผลตอบแทนจากการให้ในโอกาสต่อไป การเสียสละเป็นส่วนหนึ่งของการลงทุน เหมือนการตกปลาก็ต้องสละ เหยื่อติดเบ็ดมิฉะนั้นปลาก็ไม่กินเบ็ด ไม่มีอะไรที่เราได้มาโดยไม่มี การเสียสละลงทุนลงแรง

อยากเป็นสุขก็ต้องทุกข์ลงทุนก่อน
 อยากเป็นก้นที่ละน้อยค่อยประสม
 อยากเป็นพระก็ต้องละกามารมณ์
 อยากเป็นพรหมก็ต้องเพียรเรียนทำฌาน

เมื่อรู้จักเสียสละบ้างเราก็เป็นฝ่ายได้ เมื่อเราหัดพายแพ้วัยบ้าง เราก็จะเป็นผู้กำชัยชนะในที่สุด เข้าทำนองที่ว่าหัวเราะที่หลังดังกว่า ลองหัดเป็นผู้แพ้ในตอนต้นเพื่อจะเป็นผู้ชนะในภายหลัง ดังเรื่องใน พงศาวดารจีนต่อไปนี้

ในประเทศจีนสมัยโบราณ มีเสนาธิการทหารชื่อซุนปิ่น ถูกเพื่อน

หักหลังจึงหนีไปสวมวิกติดต่อแม่ทัพของแคว้นฉีมีชื่อว่านายพลเถียนจี้ ซุนปินได้เป็นขุนซื้อประจำตัวเถียนจี้ วันหนึ่งเถียนจี้พาซุนปินไปชมการแข่งขันม้า เถียนจี้ชอบพนันแข่งม้ากับเพื่อนนายพลด้วยกันและก็แพ้ทุกครั้ง กติกาการแข่งขันมีอยู่ว่า เจ้าของม้าที่เล่นพนันต้องส่งม้าลงแข่งขันสามารถรอบ ๆ ละ ๑ ตัว ฝ่ายที่ชนะ ๒ ใน ๓ รอบถือว่าชนะพนัน ในการแข่งขันครั้งนี้เถียนจี้แพ้พนันอีกตามเคย ซุนปินสังเกตพบว่า ม้าแข่งของเถียนจี้มีเท้าเป็นรองฝ่ายชนะอยู่นิดหน่อยเท่านั้น ซุนปินบอกเถียนจี้ให้ไปชวนเพื่อนที่เพิ่งชนะให้แข่งขันกันอีกครั้ง โดยวางเดิมพันเต็มที่เพราะซุนปินจะวางแผนให้ม้าของเถียนจี้เป็นฝ่ายชนะให้ได้ เถียนจี้เชื่อซุนปินจึงได้ทำแข่งม้ากับเพื่อนนายพลด้วยเดิมพันสูงกว่าเดิมเป็นเท่าตัว พอถึงวันแข่งม้า ซุนปินได้แนะนำเถียนจี้ให้วางแผนดังนี้

ม้าของทั้งสองฝ่ายที่เข้าแข่งขันจะมี ฝ่ายละ ๓ ตัว ประกอบด้วยม้าเร็วอันดับหนึ่ง ม้าเร็วอันดับสอง และม้าเร็วอันดับสาม เนื่องจากม้าทั้งสามตัวของเถียนจี้มีเท้าเป็นรองม้าของคู่พนันในอันดับเดียวกันอยู่นิดหน่อย ซุนปินจึงแนะนำให้เถียนจี้ยอมแพ้ในรอบแรกเพื่อเอาชนะในรอบที่สองที่เหลือ นั่นคือในรอบแรก เถียนจี้ส่งม้าเร็วอันดับสามของตนเข้าแข่งกับม้าเร็วอันดับหนึ่งของคู่พนัน จากนั้นในรอบที่ ๒ เถียนจี้จึงส่งม้าเร็วอันดับหนึ่งของตนเข้าแข่งกับม้าเร็วอันดับสอง และส่งม้าเร็วอันดับสองของตนแข่งกับม้าเร็วอันดับสามของอีกฝ่ายหนึ่ง เถียนจี้ตกลงทำตามแผนของซุนปิน เขาแพ้ในรอบที่ ๑ แต่ชนะในรอบที่ ๒ และรอบที่ ๓ จึงเป็นฝ่ายชนะพนัน

เถียนจีเป็นผู้ชนะในที่สุด เพราะเขายอมแพ้ในตอนต้นเพื่อเอาชนะในภายหลัง นี่เรียกว่าชัยชนะของผู้แพ้ คนส่วนมากไม่รู้จักยอมแพ้มุ่งแต่จะเอาชนะอย่างเดียว ในที่สุดอาจจะกลายเป็นผู้แพ้ก็เป็นได้ สุภาชิตโบราณสอนว่า “รักยาวให้สั้น รักสั้นให้ต่อ” ถ้ารักจะคบใครยืนยาวอย่าเถียงเพื่อเอาชนะกัน ยอมประหยัดถ้อยคำให้เขาเถียงชนะบ้าง แล้วจะได้คบกันยืนยาว แต่ถ้ามุ่งเถียงกันเพื่อเอาชนะ ต่อปากต่อคำไม่หยุด ความสัมพันธ์ก็แตกสลาย ถึงแม้จะเถียงชนะก็ไม่มีประโยชน์อะไร เพราะฉะนั้น โบราณจึงสอนว่า “หัดนิ่งเป็นบ้าง หัดโง่เป็นบ้าง หัดแพ้เป็นบ้าง นั่นแหละท่านกำลังชนะ และกำลังฉลาดขึ้น” สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสฺสมหาเถร) แต่งกลอนสอนใจไว้ว่า

โง่ไม่เป็น เป็นใหญ่ยากฝากให้คิด
 ทางชีวิตจะรุ่งโรจน์ใส่ตถิผล
 ต้องรู้โง่รู้ฉลาดปราดเปรื่องตน
 โง่สืบหนดีกว่าแบ่งแก่งเดียวเดียว

ผู้ใหญ่ที่จะอยู่ในตำแหน่งได้นานต้องหัดโง่เป็นบ้าง ดังที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงทำเป็นแบบอย่างมาแล้ว นั่นคือ เมื่อมีการปฏิรูประบบราชการครั้งแรกในประเทศไทย สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ที่ได้ทรงโปรดให้มีการปฏิรูปการปกครองเสียใหม่ให้เป็นไปตามแบบอารยประเทศ โดยทรงให้ยกเลิกการปกครองแบบเดิม ซึ่งมีจุดสุดมภ์คือเวียง วัง คลัง นา แล้วจัดตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่ ๑๒ กระทรวง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ มีเสนาบดีซึ่งสมัยนี้เรียกว่า รัฐมนตรีเป็นผู้บังคับบัญชารับผิดชอบ

ในการแต่งตั้งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่า ขณะนั้นประเทศไทยกำลังเผชิญภัยคุกคามจากประเทศล่าอาณานิคม คือ อังกฤษคุกคามด้านชายแดนพม่า และฝรั่งเศสคุกคามด้านชายแดนเวียดนาม การจัดการปกครองหัวเมืองให้มีระเบียบเรียบร้อยเป็นความจำเป็นเร่งด่วน และภารกิจดังกล่าวเป็นหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทย เพราะหัวเมืองต่าง ๆ ขึ้นอยู่ในกระทรวงมหาดไทยโดยมาก รัชกาลที่ ๕ จึงทรงแต่งตั้งสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยองค์แรก

ก่อนที่จะมีการแต่งตั้งเสนาบดีครั้งนี้ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพกำลังดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมศึกษาธิการ เมื่อมีการยกกรมศึกษาธิการเป็นกระทรวงธรรมการ พระองค์จึงหวังว่าจะได้เป็นเสนาบดีกระทรวงธรรมการ แต่เมื่อถูกย้ายข้ามหัวไปเริ่มงานใหม่ในกระทรวงมหาดไทยซึ่งไม่เคยงานมาก่อน สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงยอมรับว่าพระองค์ยังเป็นมือใหม่ ในวันแรกเสด็จไปประทับทอดพระเนตรการงานที่เขาทำกันอยู่ทุกแผนกและประทับศึกษางานอยู่ในห้องทำงานของปลัดทูลฉลองหรือปลัดกระทรวงในสมัยนี้ เมื่อมีเรื่องเสนอขึ้นมาเพื่อให้ทรงพิจารณาสั่งการก็จะทรงเรียกปลัดทูลฉลองให้มาอธิบายความเป็นมาของเรื่องนั้น และทรงขอความเห็นว่าจะให้สั่งการว่าอย่างไร ถ้าทรงเห็นด้วยกับข้อเสนอของปลัดก็จะทรงสั่งการตามนั้น ถ้าไม่เห็นด้วยก็จะอภิปรายซักถามกันจนได้ข้อสรุปจึงจะทรงวินิจฉัยสั่งการ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพเป็นถึงเสนาบดีแต่ทรงยอมให้ผู้ใต้บังคับบัญชามาเป็นพี่เลี้ยงแนะนำให้อย่างนี้เป็นเวลาสามเดือน หลังจาก

“ในบ้านเมืองเรานั้น มีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครจะทำให้คนทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปกติสุขเรียบร้อย จึงไม่ใช่ การทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่การส่งเสริม คนดี ให้คนดีได้ปกครองบ้านเมือง และควบคุมคน ไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ ไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้”

การส่งเสริมให้คนดีได้ปกครองบ้านเมืองเป็นเรื่องดีที่ปราชญ์สมัย โบราณได้ถือปฏิบัติมาแล้ว ดังมีเรื่องเล่าว่า

พระราชอาของค์หนึ่งอยู่ในวัยชรา ปราชณจะตั้งรัชทายาทสืบต่อ ราชสมบัติ แต่เนื่องจากพระองค์มีพระราชโอรสมากจึงตัดสินใจพระทัย ลำบากว่าจะเลือกใครดี วันหนึ่งพระราชอาทรงเรียกประชุมพระราชโอรส ทั้งหมดแล้วประกาศว่า “พ่อรู้ตัวว่าแก่แล้วถึงเวลาจะต้องตั้งรัชทายาท พ่อจะเลือกลูกคนหนึ่งตั้งเป็นรัชทายาทภายใน ๑ ปีนับจากนี้ไป พ่อจะแจก เมล็ดพืชพิเศษให้พวกเจ้าคนละเมล็ดเพื่อนำกลับไปปลูกที่วังของตน หมั่นดูแลรดน้ำพรวนดินให้ดี เมื่อครบกำหนด ๑ ปีให้พวกเจ้านำผลผลิต มาให้พ่อดู พ่อจะคัดเลือกตามผลงานโดยจะตั้งคนที่มีผลงานดีที่สุด เป็นรัชทายาท”

องค์ชายเล็กซึ่งเป็นเจ้าชายองค์สุดท้ายห้องน้องสุดท้ายได้รับเมล็ด พืช ๑ เมล็ดเช่นเดียวกับพี่ ๆ เมื่อกลับถึงวังก็เล่าเรื่องทั้งหมดให้พระราช มารดาฟังแล้วทั้งสองคนก็ช่วยกันปลูกเมล็ดพืชและหมั่นรดน้ำพรวนดิน หนึ่งเดือนผ่านไป เจ้าชายองค์อื่นเริ่มคุยถึงหน่ออ่อนงอกมาจากเมล็ดพืช แต่ไม่มีอะไรงอกออกมาจากเมล็ดพืชขององค์ชายเล็ก ทกเดือนผ่านไป

นั้นจึงทรงวินิจฉัยสั่งการเอง งานก็ดำเนินไปด้วยดี สมเด็จพระมหา
 ดำรงราชานุภาพทรงเป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยนานถึง ๒๗ ปี

ปัญญาพาชีวิตให้พบความสุข

ถ้าปฏิบัติตามข้อธรรมที่อธิบายมาแล้ว เราก็จะเป็นคนเก่งด้วย
 สุดๆ เป็นคนดีด้วยศรัทธาและศีล เป็นคนมีน้ำใจด้วยจาคะ เรียกว่า
 เป็นคนที่เก่งและดี มีธรรมเพียงแค่นี้ยังไม่พอ เพราะบางคนทั้งเก่งและดี
 ประสบความสำเร็จในการทำงานแต่เครียดเหลือเกิน ไม่มีความสุข
 บางคนมีการศึกษาดีได้ปริญญาหลายใบ แต่เมื่อต้องเผชิญมรสุมชีวิตกลับ
 คิดสั้นฆ่าตัวตาย เข้าทำนองว่าความรู้ท่วมหัวเอาตัวไม่รอด ที่เป็นเช่นนี้
 เพราะเขาขาดธรรมข้อที่ ๕ คือปัญญา ทั้งนี้เพราะปัญญาพาให้พบวิมุตติ
 คือช่วยให้หลุดรอดจากความทุกข์ที่ตาโถมเข้ามา

ปัญญา แปลว่า ความรอบรู้ เทียบได้กับยถาภูตญาณทัสสนะคือ
 รู้เห็นตามความเป็นจริง รู้ว่าอะไรคือคุณค่าแท้ อะไรคือคุณค่าเทียม ชีวิต
 ควรแสวงหาอะไร เป้าหมายที่แท้จริงของชีวิตอยู่ที่ไหน เมื่อรู้ความจริง
 ของชีวิตอย่างนี้ ก็ดำเนินชีวิตอย่างผู้มีปัญญา ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า
 “ปัญญาชีวิต ชีวิตมาทุ เสฏฺฐํ ปราชญ์ทั้งหลายกล่าววว่า ชีวิตที่ดำเนินอยู่
 ด้วยปัญญาเป็นชีวิตที่ประเสริฐสุด”

ในที่นี้ คำว่า “ปัญญาชีวิต” คือการดำเนินชีวิตที่มีปัญญาเป็นเครื่อง
 นำทาง ไม่ใช่มีความรู้สึกหรือกิเลสตัณหาเป็นเครื่องนำทาง ชีวิตที่มี
 ปัญ्यानำทางจะเป็นชีวิตที่มีความสมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุกับ

การพัฒนาทางจิตใจ นั่นคือชีวิตที่เดินทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา

ในยุคโลกาภิวัตน์นี้ คนไทยวิ่งตามกระแสวัตถุนิยมมากเกินไป เราหมกมุ่นกับการบริโภควัตถุและเสพสำราญจนลืมคุณค่าทางจิตใจ กระแสบริโภคนิยมแพร่สะพัดไปในหมู่คนทั่วไปที่แออัดกันอยู่ตามห้างสรรพสินค้าและแหล่งสถานบันเทิง ในต่างประเทศเขามีอะไร คนไทยก็พยายามที่จะมีสิ่งนั้น เราถูกการโฆษณากระตุ้นให้ซื้อสินค้าและบริการกันอย่างไม่ลืมหูลืมตา โดยไม่เฉลียวใจว่า สิ่งเหล่านั้นจะให้ความสุขที่แท้จริงแก่ชีวิตหรือเปล่า คนไทยวิ่งตามกระแสบริโภคนิยมที่เน้นความสุขสนองจนลืมนิยามธรรมที่ให้ความสุขสงบ

ในอดีตที่ผ่านมา ประเทศไทยมุ่งพัฒนาประเทศหนักไปในทางวัตถุมากกว่าจิตใจ เราถือการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นตัวตั้ง จนลืมเรื่องศาสนาและวัฒนธรรม นั่นคือทุกรัฐบาลถือเอาการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (Gross National Product = GNP) เป็นตัวชี้วัดการพัฒนาประเทศในแต่ละปี ผลที่ตามมาจากนโยบายนี้ก็คือ เรากระตุ้นการผลิตสินค้าและการให้บริการมากขึ้น ไม่มีทุนเราก็กู้เงินมหาศาลจากต่างประเทศมาลงทุน ทำให้เป็นหนี้สินมากขึ้น ๆ เมื่อผลิตมาแล้วก็ต้องพยายามขายเป็นสินค้าออกไปต่างประเทศ เมื่อหลายประเทศก็พยายามขายแข่งกับเรา สินค้าของเราก็ขายไม่ออก ผลที่ตามมาก็คือขาดเงินตราต่างประเทศ เมื่อถึงคราวต้องหาเงินตราต่างประเทศมาใช้หนี้ที่กู้จากต่างประเทศ เราก็หมุนเงินตราต่างประเทศมาให้แลกใช้หนี้ไม่ทัน นักค้าเงินทั้งหลายจึงรวมหัวกันทุบค่าเงินบาทของเราในปี ๒๕๔๐ พอค่าเงินบาทตก ภาระหนี้สินของประเทศก็เพิ่มขึ้นเป็นเท่าตัว แต่เดิมเรา

กู่เขามา ๒๕ บาทต่อ ๑ ดอลลาร์สหรัฐฯ ตอนนี่เราต้องจ่ายคืน ๔๒ บาทต่อ ๑ ดอลลาร์ ดูเหมือนว่าตอนนี่คนไทยกำลังใช้หนี้เป็นเงินต้นบวกดอกเบี้ยอีกร้อยละ ๘๐ คิดง่าย ๆ ว่าถ้าเรา กู่เขามา ๑๐๐ บาท เราต้องจ่ายคืนเขา ๑๘๐ บาท เมื่อไรคนไทยถึงจะใช้หนี้หมด พระพุทธเจ้าตรัสว่า “อิณาทานํ ทุกฺขํ โลกํ การเป็นหนี้เป็นทุกข์ในโลก”

การใช้ปัญญาไตร่ตรองความผิดพลาดที่ผ่านมาจะช่วยให้เราไม่ทำผิดซ้ำแล้วซ้ำเล่า เราต้องยอมรับว่าการพัฒนาเศรษฐกิจที่ใช้ผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศหรือจีเอ็นพีเพียงอย่างเดียวเป็นตัวชี้วัดอัตราการพัฒนาประเทศคงไม่ใช่นโยบายที่เหมาะสมกับประเทศไทยนัก เพราะอดีตเป็นบทเรียนสอนให้เรารู้ว่า ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๐-๒๕๓๙ ประเทศไทยเคยมีจีเอ็นพีเติบโตสูงที่สุดในโลกคือเฉลี่ยปีละ ๑๐ % จนกระทั่งประเทศไทยตอนนั้นกลายเป็น “สิ่งมหัศจรรย์แห่งเอเชีย (Miracle of Asia)” แต่การพัฒนาตอนนั้นเป็นภาพลวงตา การเติบโตของจีเอ็นพีมาพร้อมกับการตัดไม้ทำลายป่า การทำลายความสมดุลในธรรมชาติ รวมทั้งการละเลยเรื่องศีลธรรมและการพัฒนาทางจิตใจ ในเวลาไม่นานนัก สิ่งมหัศจรรย์แห่งเอเชียก็พังคลืนลงมากลายเป็นตัวแพร่โรคติดต่อทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการลดค่าเงินบาทไปยังประเทศอื่น ๆ ฝรั่งเศสเรียกโรคระบาดทางเศรษฐกิจนี้ว่า “โรคต้มยำกุ้ง” มีการวิเคราะห์กันว่า การแพร่ระบาดของยาบ้าที่กำลังทำลายสังคมไทยทุกวันนี้เป็นผลมาจากการที่เศรษฐกิจฟองสบู่แตกนั่นเอง นั่นคือ เมื่อคนเคยรวยได้ยากจนลงอย่างกระชั้นชิด หลายคนจมไม่ลงจึงหันมาค้ายาบ้าเพื่อกลับมารวยเหมือนเดิม

การพูดถึงความผิดพลาดในอดีตนี้ไม่ใช่เพื่อตอกย้ำให้เจ็บใจเล่น แต่เพื่อให้เราใช้ปัญญาตรวจสอบตนเองในทำนองที่ว่า อ่านตนเองบอกตนได้ ใช้ตนเป็น เห็นตนชัด โสคราติสกล่าวว่า “ชีวิตที่ไม่มีการตรวจสอบไม่มีค่าควรแก่การดำรงชีวิต” คนมีปัญญาจะทำอนุปัสสนา คือตรวจสอบตนเองเพื่อแก้ไขปรับปรุงตนเอง ดังภาษิตอุทานธรรมว่า

บึงปลาหมองอแล้วกลับนี้คำขำ
เจ็บแล้วจำใส่กระบาลนี้ชานไซ
ผิดแล้วแก้กลับตัวเปลี่ยนหัวใจ
จะมีใครมาสอนไม่สอนตน

การพัฒนาประเทศไทยที่ผ่านมาไม่ยั่งยืนเพราะสาเหตุต่อไปนี้

- (๑) เป็นการพัฒนาที่ถือเศรษฐกิจเป็นตัวตั้ง ไม่ได้ถือคนเป็นศูนย์กลางแห่งการพัฒนา
- (๒) เป็นการพัฒนาที่ทำลายธรรมชาติแวดล้อม
- (๓) เป็นการพัฒนาที่ละเลยเรื่องสังคมและวัฒนธรรม
- (๔) เป็นการพัฒนาที่ไม่สนใจเรื่องจิตใจและศาสนา
- (๕) เป็นการพัฒนาที่ไม่มีธรรมาภิบาล

การทบทวนนโยบายและแก้ไขจุดอ่อนข้างต้นนั้น จะทำให้การพัฒนาประเทศฟื้นตัวอย่างยั่งยืน นโยบายการพัฒนาดึงเน้นคนเป็นศูนย์กลางแห่งการพัฒนา ดังคำกล่าวที่ว่า “พัฒนาชาติให้เริ่มที่ประชาชน พัฒนาคนให้เริ่มที่ใจ จะพัฒนาอะไรให้เริ่มที่ตัวเราเองก่อน” นั่นคือ เริ่มต้นที่พัฒนาคน เพื่อให้คนเป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาสิ่งอื่นต่อไป ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงต้องทุ่มพัฒนาคนให้เก่งดีและมีสุข กล่าวคือให้มีการ

พัฒนาหรือภาวนาทัง ๔ ด้าน ได้แก่การพัฒนาทางกาย ศิล จิตและปัญญา ด้วยจัดการศึกษาอย่างดี ปลูกฝังคุณค่าทางศาสนา ศีลธรรม วัฒนธรรม และให้อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี คนที่ได้รับการพัฒนาแล้วจะเป็นพลังผลักดันให้เกิดการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองต่อไป

การยึดเอาคนเป็นศูนย์กลางแห่งการพัฒนานี้สอดคล้องกับแนวพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง (Self-sufficiency Economics) ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันทรงแนะนำคนไทยให้พัฒนาเศรษฐกิจที่เหมาะสม เพื่อให้มีความสุขอันเกิดจากความรู้จักพอ ๔ ประการ คือ

- (๑) ความพอเพียง คือทำพอมีพอกินด้วยการยืมนบนาของตัวเอง พึ่งตนเองให้มาก ไม่กู้หนี้ยืมสินโดยไม่จำเป็น ตามแนวพุทธภาษิตที่ว่า "อดตา หี อดตโน นาโถ ตนแลเป็นที่พึ่งของตน"
- (๒) ความพอใจ คือสันโดษ พอใจในสิ่งที่มียินดีในสิ่งที่ได้ ไม่โลภมากจนเกินไป
- (๓) ความพอประมาณคือมัตตัญญูตารู้จักประมาณในการทำงาน การพูด การบริโภคและการใช้ชีวิต
- (๔) ความพอดี คือ สมชีวิตา จับจ่ายใช้สอยแต่พอดี มีชีวิตที่สมดุลเป็นสุขทั้งกายและใจ

ชีวิตที่มีความพอดังกล่าวมา คือชีวิตที่ดำเนินตามทางสายกลาง หรือมัชฌิมาปฏิปทาโดยเฉพาะข้อสัมมาอาชีวะคือเลี้ยงชีพชอบ

เมื่อไม่นานมานี้ รัฐบาลประเทศภูฏานที่คนส่วนใหญ่นับถือ พระพุทธศาสนาได้ประกาศชัดเจนว่าจะพัฒนาประเทศโดยให้ความสำคัญแก่ความสุขมวลรวมของประเทศ (Gross National Happiness = GNH) มากกว่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (Gross National Product = GNP) นโยบายของประเทศภูฏานที่ยึดถือความสุขกายและสุขใจของคนในชาติ เป็นสำคัญนี้สอดคล้องกับแนวพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง

กล่าวให้ชัดเจนไปอีกคือ ในการนำระบบเศรษฐกิจพอเพียงของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปปฏิบัติจริงนั้น รัฐบาลไทยควรประกาศ นโยบายที่ให้ความสำคัญแก่ความสุขมวลรวมของประเทศ (GNH) มากกว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (GNP) ตัวชี้วัดความสุขมวลรวมที่สำคัญ ก็คือ

- (๑) มีการกระจายรายได้อย่างเท่าเทียม คือลดช่องว่างระหว่าง คนจนกับคนรวยให้แคบลง คนจนมีสิทธิได้รับการศึกษาและ สวัสดิการมากขึ้น
- (๒) ยกกระดับการศึกษาและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- (๓) อนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม
- (๔) ส่งเสริมให้คนดำรงชีวิตตามหลักศาสนา มีศีลธรรมและ วัฒนธรรม
- (๕) ใช้ธรรมาภิบาลในการบริหารทั้งภาครัฐและเอกชน

บางคนอาจแย้งว่า รัฐบาลก็ทำตาม ๕ ข้อดังกล่าวอยู่แล้ว ใน กรณีนี้ อาตมาขอทำความเข้าใจว่า ประเด็นไม่ได้อยู่ที่ว่าทำหรือไม่ทำ ประเด็นอยู่ตรงที่ว่าเราควรให้ความสำคัญแก่อะไรเป็นอันดับหนึ่งระหว่าง

ความสุขมวลรวมของประเทศ (GNH) กับผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (GNP) ถ้าเราให้ความสำคัญแก่ความสุขมวลรวมของประเทศมากกว่า ก็ต้องสนใจว่าคนไทยโดยรวมมีความสุขขึ้นบ้างไหม บางทีที่ว่าเศรษฐกิจฟื้นเพราะผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศเติบโตในทางบวกก็เป็นแค่ภาพลวงตา ถ้าผลแห่งความเจริญเติบโตนั้นไปตกอยู่ในมือของนายทุนต่างชาติหรือทำให้คนรวยยิ่งรวยขึ้น แต่คนจนยิ่งจนลง ถ้าผลออกมาอย่างนั้น เราจะเรียกว่า นั่นคือระบบเศรษฐกิจพอเพียงคงไม่ได้

สรุป

รวมความว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนหมายถึงการพัฒนาที่ยึดคนเป็นตัวตั้งของการพัฒนา การพัฒนาที่ดีต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของคนจำนวนมาก โดยมีเป้าหมายอยู่ที่ความสุขมวลรวมของประเทศ (พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย) การพัฒนานี้เริ่มที่การพัฒนาคนก่อน เพื่อว่าคนที่ได้รับการพัฒนาแล้วจะเป็นพลังขับเคลื่อนการพัฒนาสิ่งอื่นต่อไป นั่นคือเราต้องพัฒนาคนให้มีอารยวุฒิ ๕ ประการ ได้แก่ ศรัทธา ศิล สุตตะ จาคะ และปัญญา

มีศรัทธา รักษาศีล เสริมสุตะ
เพิ่มจาคะ เต็มปัญญา ทำสถาน
พาแก่ ดี มีสุขทุกประการ
ช่วยสืบสานพัฒนาที่ถาวร

สุโข ฟูมดลสุส อุมมโย
การส่งสมบุญ นำสุขมาให้